

CURTEA DOMNEASCĂ DIN BUCUREȘTI: ÎNTEMEIERE, EVOLUȚIE ȘI DECĂDERE

Gabriel Constantin

Abstract: The territory on which the Bucharest Princely Court was built is in fact an older cradle of civilisation, dating as far as the neolithic age. Silex chips and blades were uncovered from this time, as well as tools made of bone, or rudimentary articles of pottery.

Archaeological research begun in 1967 uncovered remains of the first construction built on the land later occupied by the Princely Court. They point to the existence of a four-sides fortified city, covering 160 square meters. Made of brick, the fortress had its corners strengthened with stone blocks, and a two meter wide ditch surrounded its walls. Because the entire surface had been covered in 16th and 17th century buildings, we can no longer be sure what the upper half of the fortification walls looked like. In the last decades of the 14th century, Bucharest benefitted from a fortified point, that had ensured protection for passing trade caravans. Built in the second half of the 14th century, the fortress bordering the Dâmbovița River concluded its existence in the first part of the 15th century.

The second construction, built between 1456-1462 on the same spot as the first fortress, was a fortified settlement belonging to Vlad the Impaler.

Inheriting a residence that no longer met 16th century standards and necessities, Mircea the Shepherd took radical measures regarding the reconstruction of the Princely Court, and built a Voivodal Palace.

The period of maximum flourishing of the Princely court was recorded during Constantin Brâncoveanu's time. Both the palace and the surrounding buildings here remade, repaired, using bricks, marble, stone. Inside, the walls were covered with frescoes, and the halls and corridors were adorned with silk curtains and Oriental carpets. Candelabra coming from the Occident ensured the light.

After Constantin Brâncoveanu's reign, the Princely Court entered an irreversible process of decay, because the maintenance of the building was not properly ensured, because of the delayed and improper repairing. After more than half a century from Constantin Brâncoveanu's tragical death, the palace was no more fit for inhabiting.

In 1775, ruler Alexandru Ipsilanti asked for an estimation cost of the repairs but, when realizing that 300 pouches of gold were necessary, he abandoned the idea, and had another house built for himself instead, on the Dealul Spirii. The new building was called The New Court while the other was, obviously named The Old Court.

The history of this place came to an end during the 18th century, when ruler Constantin Hangerli put the place to auction, as he needed money to maintain the new court on the Dealul Spirii. The whole surface – with the exception of the Church ground – was divided into lots, and sold in two stages, to boyars and merchants.

Keywords: Bucharest, Princely Court, fortress, fortified settlement, Voivodal Palace, decay

Având ca nucleu fortăreața ridicată în veacul al XIV-lea și cetatea de secol XV, pe care unii istorici i-au atribuit-o lui Vlad Țepeș (Giurescu, 1979, 50; Panait, Ștefănescu, 1973, 23), Curtea Domnească a Bucureștilor s-a ridicat într-o zonă marcată de existența unei populații numeroase (Donat, 1956, 83) și în apropierea unei așezări care se afla situată atât la intersecția unor drumuri interne (Mihăilescu, 1944-1945, 161-162), cât și pe un drum internațional important, străbătut de caravanele comerciale care coborau și urcau spre Carpați și Dunăre (Berindei, 1962, 15). De asemenea, apariția Curții Domnești pe malurile Dâmboviței a fost favorizată pe plan intern de dezvoltarea pieței interne, de interesul manifestat de domnie începând cu secolul al XV-lea față de centrele urbane și de acțiunile menite să extindă autoritatea centrală asupra întregului teritoriu al Țării Românești (Berindei, 1962, 15), iar, pe plan extern, de pericolul otoman, existent la linia Dunării, fapt care reclama o atenție specială din partea domnului față de hotarul sudic al statului de la sud de Carpați.

Demararea lucrărilor Șantierului Arheologic București în anul 1953, care își propunea să clarifice aspectele controversate ale istoriei Capitalei din cele mai vechi timpuri până în perioada contemporană, a condus la descoperirea, pe teritoriul fostei Curți Domnești, a unei cetăți datând din cea de-a doua jumătate a secolului al XIV-lea. Fundațiile acestei construcții, care se pot vedea și astăzi în subsolurile fostului Palat Voievodal din București, în cadrul căruia este organizat *Muzeul Curtea Veche*, au fost lucrate, alături de celelalte ziduri, din cărămidă, iar la colțuri s-au folosit blocuri de piatră. Cetatea de secol XIV ocupa o suprafață de 160 m.p., avea o formă patrulateră și era înconjurată de un șanț lat de peste doi metri (Panait, Ștefănescu, 1973, 17). Dată fiind transformarea pe care a cunoscut-o teritoriul fostei Curți Domnești, survenită în urma numeroaselor etape de reconstrucție a reședinței voievodale, nu s-a putut stabili cum arăta partea superioară a fortăreței de secol XIV, dar, în schimb, descoperirea unor resturi de olane în șanțul de apărare sugerează posibilitatea ca încăperile să fi fost acoperite cu olane (Panait, Ștefănescu, 1973, 17). În ceea ce privește datarea cetății, aceasta s-a realizat pe baza unor fragmente de vase ceramice, găsite în șanțul de apărare, care prezentau aceleași caracteristici cu alte obiecte ceramice descoperite pe raza satului Măicănești de lângă râul Colentina, alături de care au mai fost identificate câteva monede emise de către Mircea cel Bătrân, astfel încât s-a concluzionat că, în ultimele decenii ale secolului al XIV-lea, pe malurile Dâmboviței exista deja un punct fortificat (Panait, Ștefănescu, 1973, 18).

Deși scopul articolului nostru este prezentarea evoluției Curții Domnești din București, considerăm că tratarea acestui subiect nu poate ocoli un aspect controversat al istoriei noastre, care a provocat o dezbatere aprinsă între istorici și a condus la formularea unor opinii diferite; este vorba despre celebra *Cetate Dâmbovița*, amintită de cronicarul Ion de Târnave, în legătură cu acțiunea armată maghiară condusă de voievodul Transilvaniei, Nicolae Lackfi, în anul 1368. Nu vom insista acum asupra polemicii provocată de identificarea și localizarea Cetății Dâmboviței, întrucât reprezintă o temă ce necesită o

abordare separată, care va face obiectul unui studiu viitor, însă ne rezumăm să menționăm că ne alăturăm opiniei potrivit căreia au existat două cetăți cu numele Dâmbovița, situate pe cursul superior și inferior al râului cu același nume (Năsturel, 1964, 143). În ceea ce privește cetatea aflată pe cursul inferior al Dâmboviței, credem că aceasta este cea descoperită în subsolurile Palatului Voievodal din București, având în vedere că zona în care a fost descoperită cetatea de secol XIV nu a fost locuită în veacurile XIV-XV, iar „*ultimul nivel de locuire surprins arheologic este reprezentat de bordeie de secol IX*” (Mănușu-Adameșteanu, Panait, 2008, 28).

În urma cercetărilor arheologice desfășurate între anii 1960 și 1970 pe teritoriul ocupat de Curtea Domnească, s-a constatat că fortăreața de secol XIV a fost distrusă într-un mod violent la începutul sau în prima jumătate a veacului al XV-lea. Această afirmație are la bază realitatea observată pe teren, în sensul că fundațiile cetății ridicată la mijlocul veacului al XV-lea se află la o cotă ridicată în raport cu fundațiile construcției din secolul al XIV-lea, iar dintre cele patru ziduri ale edificiului de secol XIV, doar peretele de pe latura de vest a fost folosit în cadrul noii construcții. În ceea ce privește șanțul de apărare, acesta suferise o astupare lentă, în condițiile în care, în interiorul lui, au fost descoperiți bolovani de râu, de tipul celor folosiți la ridicarea cetății Bucureștilor (Panait, Ștefănescu, 1973, 21).

Așadar, la jumătatea secolului al XV-lea, pe teritoriul viitoarei Curți Domnești a Bucureștilor exista o nouă construcție, care a fost atestată atât documentar, grație celebrului document emis de către Vlad Țepeș la 20 septembrie 1459 (*D.R.H.*, 1966, B., I, 203, nr. 118), în care este menționată cetatea București, cât și din punct de vedere arheologic (Panait, Ștefănescu, 1973, 21). Această cetate i-a fost atribuită lui Vlad Țepeș (Berindei, 1962, 21; Năsturel, 1964, 143), pe baza interpretării a două documente emise de domnitorul român, unul datând din iunie 1458, dat „*iuxta fluvium aque Domboviche*” (Bogdan, 1905, 320, nr. CCLXI), și altul dat la 20 septembrie 1459, pe care l-am menționat mai sus. Astfel, s-a considerat că domnitorul Vlad Țepeș a dispus ridicarea cetății București în intervalul iunie 1458-septembrie 1459. În ceea ce privește rațiunile care au condus la ridicarea cetății Bucureștilor în timpul domniei lui Vlad Țepeș dintre anii 1456-1462, putem menționa că acestea s-au subsumat politicii militare pe care a conceput-o domnitorul român și care viza apărarea Țării Românești în fața primejdiei otomane. Din acest punct de vedere, **anul 1459** are o dublă semnificație: ridicarea unei cetăți la București și încetarea plății tributului către Înalta Poartă. În perspectiva declanșării unui iminent conflict cu otomanii, rezultat al unei acțiuni militare inițiată de către Vlad Țepeș, adeptul tacticii ofensive, acesta din urmă avea nevoie de un punct întărit situat aproape de linia Dunării, de unde putea să supravegheze mișcările militare otomane și să lanseze o serie de atacuri în interiorul Imperiului otoman, așa cum s-a întâmplat, de altfel, în iarna anului 1461-1462. Pe lângă considerentele de ordin strategic avute în vedere de domnitorul român într-o iminentă confruntare cu Imperiul otoman, trebuie menționat că Vlad Țepeș intrase în conflict atât cu locuitorii din Târgoviște, pe care i-a pedepsit pentru implicarea lor în uciderea fratelui

și a tatălui său, cât și cu puternicele centre urbane săsești de peste munți – Sibiu și Brașov –, împotriva cărora s-a îndreptat pentru că adăposteau – în virtutea unei tradiții mai vechi – pretendenți la tronul Țării Românești. Așadar, prezența lui Vlad Țepeș la București era impusă de pregătirea unor acțiuni militare îndreptate împotriva Imperiului otoman și de o serie de motive care vizau siguranța propriei ființe.

În urma cercetărilor arheologice au ieșit la lumină și vestigiile cetății Bucureștilor, menționată în documentul din 20 septembrie 1459, care a provocat o aprinsă dezbatere între istorici în perioada interbelică, în ceea ce privește localizarea ei (Panait, Ștefănescu, 1973, 16-17). Ridicată peste fundațiile fortăreței de secol XIV, fără a urma conturul acesteia, cetatea construită în vremea lui Vlad Țepeș avea o formă dreptunghiulară, ocupa o suprafață de aproximativ 700 m.p. și a fost ridicată din bolovani de râu, aduși din apa Teleajenului. Practic, aceasta se înfățișa ca „o construcție cu subsoluri mult înălțate, cu parter dotat cu încăperi pe toate cele patru laturi și cu o curte interioară” (Panait, Ștefănescu, 1973, 23), având acces pe latura de sud. Din păcate, din cauza reconfigurării planului cetății din secolul al XVI-lea, nu s-a putut păstra nicio mărturie privind modul cum arăta parterul construcției ridicate în timpul lui Vlad Țepeș. De asemenea, nu a fost identificată existența unui șanț de apărare sau a altor lucrări de fortificare, dar, arheologii care au cercetat perimetrul Curții Domnești în deceniile șase și șapte ale secolului trecut au menționat posibilitatea ca întăriturile respective să fi urmat traseul Curții Domnești și nu pe cel al cetății (Panait, Ștefănescu, 1973, 24).

Urmașul lui Vlad Țepeș la tronul Țării Românești, Radu cel Frumos, alege să locuiască la București, unde se simțea în siguranță, fiind mai aproape de protectorii săi otomani de la Giurgiu. Din acest punct de vedere, este sugestiv faptul că, dintr-un total de 25 de documente emise în vremea lui Radu cel Frumos, 18 sunt date din București, iar din Târgoviște, capitala Țării Românești în acea vreme, nu este dat niciun document. Însă, ceea ce este important de subliniat în legătură cu domnia lui Radu cel Frumos, este faptul că Bucureștii sunt numiți *cetate de scaun* în două documente: 14 octombrie 1465 (*D.R.H.*, 1966, B., I, 219, nr. 128) și 17 mai 1473 (*D.R.H.*, 1966, B., I, 238, nr. 143). Așadar, se poate spune că, odată cu Radu cel Frumos, cetatea Bucureștilor devine un bastion al domnitorilor supuși Porții otomane, deși, în vremea lui Vlad Țepeș, a jucat un rol strategic în cadrul luptei antiotomane.

Construirea cetății a avut efecte benefice pentru dezvoltarea Bucureștilor din punct de vedere economic și demografic; stabilirea familiei domnitoare în reședința de pe malurile Dâmboviței, împreună cu suita sa, a condus la creșterea cererii pe piața internă în ceea ce privește hrana, locuința, îmbrăcămintea și mijloacele de deplasare, ceea ce a însemnat obținerea unui spor de câștig pentru negustori și meșteșugari, dar și pentru zona rurală înconjurătoare. În același timp, Bucureștii continuă să fie o punte de legătură comercială între orașele săsești de peste munții Carpați și teritoriile de la sud de Dunăre, așa cum reiese dintr-un document emis de către domnitorul Laiotă Basarab potrivit căruia,

prin anii 1474-1476, sosea în „cetatea București” un „neguțător turc cu marfă bună și multă”; totodată, domnitorul român îi informa pe negustorii brașoveni, „că oricine dintre prietenii voastre ar avea ceva de cumpărat, să-și trimeată omul și să se învoiască cu Turcul [...]” (Bogdan, 1905, 123, nr. XCVIII).

În ceea ce privește Curtea Domnească a Bucureștilor, aceasta a constituit un reper pentru dezvoltarea orașului, în sensul în care topografia așezării a pornit de la reședința domnitorului, astfel încât Ulița Mare, menționată în anul 1558 (*D.I.R.*, 1953, B., veacul XVI, V, 143, nr. 427), pe care călătorul francez Pierre Lescalopier o descria ca fiind acoperită cu trunchiuri de copaci (*Călători străini despre Țările Române*, 1970, II, 426), pornea de la Curte. Pe această arteră s-au deschis prăvăliile negustorilor și atelierelor meșteșugarilor, formându-se astfel *bazarul* (*D.R.H.*, 1983, B., veacul XVI, V, 291, nr. 266), adică *piața*. Apoi, orașul s-a împărțit pe enorii, după parohia și biserica de care aparțineau, iar de la sfârșitul veacului al XVI – în mahalale (*D.I.R.*, 1954, B., veacul XVII, II, 220, nr. 204).

„În anul 6981 <1473>, luna noiembrie 8, luni, a împărțit Ștefan voievod oastei sale steaguri, la Milcov. Și iarași au pornit cu Basărabă asupra lui Radul voievod. Și s-au întâlnit în aceeași lună, la 18, joi, la locul numit pârăul Vodna. Și acolo s-au bătut până seară asemenea și vineri și sâmbătă până seară, care este 20 ale aceleiași luni. Sâmbătă spre duminică a lăsat toate ale sale Radul vodă la ocolul său și a fugit cu toată oastea sa în cetatea sa de scaun, Dâmbovița. La 23 <noiembrie>, a venit Ștefan voievod cu toată oastea sa și a împresurat cetatea Dâmbovița. Și în noaptea aceea a fugit Radul voievod din cetate. La 24 ale aceleiași luni, miercuri, a luat Ștefan voievod cetatea și a intrat în ea. Și a luat și pe doamna lui Radul voievod și pe fiica lui, care-i era singura născută și toate comorile lui și toate veșmintele lui și toate steagurile lui. Și a rămas acolo trei zile, veselindu-se” (Bogdan, 1959, 39). Războiul dintre Radu cel Frumos și Ștefan cel Mare deschide seria acțiunilor militare pe care domnitorul moldovean le întreprinde împotriva voievozilor munteni supuși puterii otomane, cu scopul de a include Țara Românească în frontul antiotoman. Intervențiile militare inițiate de către Ștefan cel Mare la sud de Carpați în anii 1473 și 1476 împotriva lui Radu cel Frumos și Basarab Laiotă cel Bătrân au vizat de fiecare dată cucerirea cetății Bucureștilor, ceea ce marchează începutul unei tendințe care se va manifesta și în secolele următoare, în sensul în care această reședință domnească începe să fie locuită de domnitorii care aveau nevoie de ajutorul otomanilor pentru a se putea menține pe tronul țării, în condițiile în care, așa cum menționează și cronică, în cetatea de pe malurile Dâmboviței, erau ținute *vistieria* țării, familia, averea și steagurile domnului.

Confruntările militare desfășurate în anii 1473 și 1476 au afectat într-o măsură însemnată cetatea de scaun a Bucureștilor, astfel încât Laiotă Basarab cel Bătrân și Basarab cel Tânăr Țepeluș au fost nevoiți să inițieze o serie de lucrări de reconstrucție a acestui edificiu. Cercetările arheologice au atestat că latura de nord a cetății a avut cel mai

mult de suferit, impunând refacerea zidului de pe această parte (Panait, Ștefănescu, 1973, 29). Dacă avem în vedere faptul că Bucureștii puteau fi atacați în secolul al XV-lea numai dinspre partea de nord, celelalte laturi fiind acoperite de codrii Vlăsiei, putem înțelege de ce această zonă a cetății a avut pierderi mai însemnate în raport cu restul zidurilor. De asemenea, s-a mai constatat că, după refacerea cetății, suprafața acesteia s-a extins la 900 m.p., menținându-și planul și curtea interioară (Panait, Ștefănescu, 1973, 29). În noua formă pe care a cunoscut-o după operațiunile de reparații, Cetatea Bucureștilor apare în unele documente sub mențiunea *Ex Novo Castro*, la 9 mai 1476 (Bogdan, 1905, 333, nr. CCLXXVIII) și 9 aprilie 1477 (Bogdan, 1905, 334, nr. CCLXXI), precum și *Castro Novo* – 14 iunie 1477 (Bogdan, 1905, 334, nr. CCLXXX), ceea ce nu înseamnă că se face referință la o nouă Curte Domnească sau la posibilitatea ca ea să se fi mutat la Gherghița. Singura teorie admisă este că documentele care menționează *Castro Novo* indică, de fapt, cetatea ridicată în vremea lui Vlad Țepeș la București. De altfel, orice discuție privind strămutarea Curții Domnești de pe malurile Dâmboviței după acțiunile militare din anii 1474 și 1476 este inutilă în lumina documentului din 18 ianuarie 1480, dat de către domnitorul Basarab cel Tânăr Țepeluș lui Ticuci și fraților acestuia, în care se menționează că a fost „*scris în noua Cetate de scaun București*” (D.R.H., 1966, B., I, 273, nr. 170).

La jumătatea secolului al XVI-lea, urca pe tronul Țării Românești Mircea Ciobanul (1545-1554 și 1558-1559), care, așa cum menționează *Letopiseșul Cantacuzinesc*, a venit în țară „*domn de la Poartă cu steag*” (*Istoria Țării Românești 1290-1690. Letopiseșul Cantacuzinesc*, 1960, 48). Acesta alege să locuiască în Curtea Domnească a Bucureștilor, așa cum rezultă din documentele emise în vremea sa – dintr-un total de 116 hrisoave, 70 sunt date în București –, simțindu-se în siguranță în această reședință, având în vedere conflictul său cu o parte a mării boierimi, ai cărei membri au fost nevoiți să se retragă în Transilvania pentru a nu cădea victimele politicii domnitorului privind suprimarea adversarilor și a pretendenților la tronul țării.

Potrivit mărturiei cronicarului sas Hieronim Ostemayer, aflăm că Mircea Ciobanul a dispus, încă din anul 1545, împrejmuirea Bucureștilor cu pari mari de stejar, temându-se să nu fie atacat prin surprindere de boierii cu care intrase în conflict și care se refugiaseră în Transilvania (Cernovodeanu, 1960, 10, nota 4). Această informație privind fortificația Curții Domnești, și nu a Bucureștilor, cum greșit s-ar înțelege din mărturia lui Ostermayer, apare și în relatarea lui Pierre Lescalopier, care, vizitând mai multe orașe ale Țării Românești, trece și prin București, unde observă că „*zidurile acestui oraș sunt trunchiuri groase de copaci, înfipite în pământ unul lângă celelalte și legate împreună prin grinzi de-a curmezișul, prinse de zisele trunchiuri prin cuie lungi și groase de lemn*” (*Călători străini*, 1970, II, 426). Indiferent dacă împrejmuirea Curții Domnești cu stâlpi mari de stejar a avut sau nu un rol militar (Giurescu, 1979, 54), ceea ce este important din punct de vedere istoric, este faptul că în anul 1971 și, mai apoi, în 2008, au fost descoperite,

pe strada Gabroveni, resturi ale acestor pari de lemn pe o distanță de 200 m. Acest fapt, coroborat cu alte date de natură arheologică (Mănucu-Adameșteanu, Panait, 2008, 38), a permis să se afirme că, în secolul al XVI-lea, limita de nord a Curții Domnești se întindea până la strada Gabroveni de astăzi.

Moștenind elanul ctitoricesc al tatălui său, Radu cel Mare, care a ridicat Mănăstirea Dealu, Mircea Ciobanul renunță complet la planul cetății lui Vlad Țepeș și construiește o nouă Curte Domnească a Bucureștilor, având în centrul său Palatul Voievodal, corespunzător necesităților de secol XVI. Subsolurile acestui edificiu ridicat în vremea lui Mircea Ciobanul s-au păstrat în forma lor originală până astăzi, fiind orientate pe direcția est-vest și având tavanul alcătuit din bolți semicilindrice, care se sprijineau pe arce dublouri și se descărcau pe stâlpi cruciformi. Bolțile de la subsol, care ating înălțimea de cinci metri, au fost realizate numai din cărămidă. Restul zidurilor care alcătuiau Palatul Voievodal au fost ridicate din piatră, bolovani de râu, cărămidă, dale de piatră și blocuri de piatră fațetată (Panait, Ștefănescu, 1973, 38).

Data fiind reconstrucția ulterioară a Palatului Voievodal din secolele XVII-XVIII, nu s-a păstrat nicio mărturie de zid care să permită reconstituirea modului cum arăta parterul acestui edificiu în secolul al XVI-lea.

Mircea Ciobanul este și ctitorul Bisericii Domnești Buna Vestire – Sfântul Anton, care era parte integrantă a ansamblului voievodal, fiind considerată „*cel mai vechi lăcaș, în ființă, în forma lui originală, din București*” (Giurescu, 1979, 54).

Deși sub Matei Basarab, Grigore Ghica, Gheorghe Duca și Șerban Cantacuzino, Curtea Domnească a Bucureștilor a cunoscut o serie de intervenții sub forma unor reparații și adăugiri de clădiri noi, totuși nimic din toate acestea nu a egalat reconstrucția Palatului din timpul lui Constantin Brâncoveanu. Putem spune că domnia acestuia a reprezentat perioada de apogeu a curții voievodale.

Mărturiile documentare surprind elocvent modul în care întreaga înfățișare a Curții Domnești poartă amprenta înnoitoare specifică epocii brâncovenești. Anton Maria del Chiaro amintește: „*Palatul Principelui (cu totul de piatră și cu scara principală de marmură) este destul de mare. Sălile lui mari sunt boltite și prima dintre ele are în mijloc un rând de coloane, dar destul de scunde. Sala a doua servește pentru adunarea Divanului (adică pentru judecări), unde se mai fac și banchete în zilele solemne; altele sunt săli sau camere de audiențe, de unde intri apoi în iatacul domnului și de aici în cămarile doamnei, care în realitate sunt numai două și o cămăruță, până când domnul Ștefan Cantacuzino puse să se zidească în timp de câteva luni un frumos și mic palat cu opt odăi, ocupând pentru acest edificiu un colț de grădină. Această grădină, la drept vorbind, e foarte frumoasă, de formă pătrată și desenată după bunul gust italian. În mijlocul ei, domnul Constantin Brâncoveanu a pus să se ridice un foișor frumos, spre a lua masa acolo și a se odihni după masă, în timpul verii la parfumul feluritelor flori plantate de jur împrejur*” (Chiaro, 1718, 9-14). Iar epigrafistul Edmond Chishull, care l-a

însoțit pe lordul William Paget, ambasadorul Angliei la Constantinopol, în vizită la Curtea Domnească a Bucureștilor în anul 1702, consemna în jurnalul său: „*Palatul domnesc cu casele și grădinile care îl înconjoară este o clădire măreață și frumoasă. Nu se poate asemui desigur cu palatele unor principii creștini, dar este mult mai frumos decât clădirile cu care turcii, barbari din provinciile creștine, se fălesc atât de mult*” (Chishull, 1747, 78).

Practic, în vremea lui Constantin Brâncoveanu, Palatul, ale cărui încăperi au fost ridicate din cărămidă, piatră și marmură, era format din: sala tronului sau sala principală, unde se ajungea după urcarea unei impozante scări de marmură (Chiario, 1718, 9), ocupa o suprafață de 300 m.p., era susținută de coloane legate prin arcuri semicirculare și poate fi una și aceeași cu *spătaria mare* sau *divanul cel mare*, amintită de cronici; *spătăria mică* sau camera cu „*stele*”, menționată de *Letopisețul Cantacuzinesc (Istoria Țării Românești 1290-1690. Letopisețul Cantacuzinesc, 1960, 8)*, era numită astfel datorită faptului că avea pictate stele de aur pe pereți, un motiv decorativ de influență orientală. *Spătăria mică* e posibil să fi adăpostit scaunul domnesc, deoarece domnul obișnuia să organizeze ședințele divanului în această cameră, care este numită și *divanul cel mic*, cu referire la consfăturile restrânse pe care le avea conducătorul țării cu boierii. Palatul Voievodal mai cuprindea și *vistieria*, formată, probabil, din mai multe încăperi. Alte construcții aparțineau seimenilor și personalului care deservea Curtea Domnească. Latura de sud a Palatului Voievodal a fost refăcută în totalitate, construindu-se două foișoare, legate printr-o *loggia*, împodobită cu coloane și capiteli realizate în stilul brâncovenesc.

Alte lucrări inițiate de către Constantin Vodă Brâncoveanu în cadrul reședinței sale de pe malurile Dâmboviței au vizat atât turnul clopotniței Bisericii Buna Vestire – Sfântul Anton, pe care domnitorul l-a dotat cu un ceas, cât și împrejmuirea întregii suprafețe a Curții Domnești cu un zid de cărămidă.

După perioada de maximă strălucire a Curții Domnești înregistrată în timpul lui Constantin Brâncoveanu, urmează domnia lui Ștefan Cantacuzino, care încearcă să continue opera ctitoricească a predecesorului său. Realizările sale au constat în executarea portalului de la Biserica Buna Vestire – Sfântul Anton și construirea, pe latura de nord a terenului domnesc, a unui palat destinat soției sale, doamna Păuna. Din acest edificiu s-a păstrat o parte până astăzi, astfel încât putem vorbi despre „*o clădire cu parter și etaj, cu ferestre largi, ai cărei pereți erau acoperiți cu motive florale roșii și galbene*” (Panait, Ștefănescu, 1973, 61).

În prima parte a secolului al XVIII-lea, reședința domnească va cunoaște un proces ireversibil de degradare, la care au contribuit războaiele ruso-austro-otomane desfășurate pe teritoriul Țării Românești, calamitățile naturale, precum și dese schimbări de domnitori înregistrate odată cu instalarea pe tronul Țării Românești a domnitorilor fanarioți, astfel încât edificiul domnesc nu a mai beneficiat de executarea unor lucrări ample de reparații.

În aceste împrejurări, la jumătatea secolului al XVIII-lea, domnitorul Alexandru Ipsilanti nu mai putea să locuiască în reședința domnească a Bucureștilor, fiind găzduit

în casele Brâncovenilor de la poalele Dealului Mitropoliei. Spirit luminat, Alexandru Ipsilanti a încercat să restaureze vechea reședință a domnitorilor români, dar, din cauza costurilor foarte ridicate, a renunțat și a ales să ridice o casă domnească pe Dealul Spirii, așa cum aflăm din documente:

„Venind deci Vodă Ipsilanti în București în anul 1775, s-a așezat în casele lui Nicolae Brâncoveanu. S-a făcut deviz pentru zidirea Curții la 300 de pungi cu aur dar deoarece Curtea se afla în loc jos și deci cu aer prea rău, s-a socotit bine, după părerea de obște, să se ridice din temelii aiurea, pe loc înalt, cum era via lui Mihai Vodă. Au început deci zidirea în martie a anului trecut 1775 și abia la sfârșitul acestui an 1776 s-a isprăvit clădirea, afară de zidul înconjurător și de grajduri și de bucătării și de odăile de lângă zid pentru seimeni și albanezi” (Cernovodeanu, Simionescu, 1976, 56).

Noua casă ridicată de către Alexandru Ipsilanti va consacra un nume nou pentru reședința domnească, un nume care s-a păstrat peste veacuri până în zilele noastre: *Curtea Veche*. Această titulatură apare menționată într-un document din anul 1780, în care se face referire la un teren aflat „la poarta de sus a Curții Domnești cei vechi” (Panait, Ștefănescu, 1973, 68).

Existența Curții Vechi ia sfârșit sub domnia lui Constantin Hangherli, care, din nevoia de obține bani pentru repararea Curții Noi, afectată în urma unui incendiu, a dispus scoaterea la *mezat*, în anul 1798, a teritoriului Curții Vechi, indiferent dacă mai adăpostea sau nu porțiuni din zidurile ridicate de predecesorii săi. Noii proprietari ai loturilor domnești fie au demantelat zidurile existente până la fundații și au ridicat altele noi, fie le-au înglobat în noile construcții pe cele mai rezistente. Metamorfoza pe care a cunoscut-o suprafața vechii reședințe voievodale s-a întins pe parcursul mai multor decenii, astfel încât, până la Focul cel Mare din anul 1847, s-au păstrat resturi de ziduri pe care se mai puteau zări chipuri de coconi și domnițe.

Bibliografie

Izvoare scrise:

Bogdan, I., 1905, *Documente privitoare la relațiile Țării Românești cu Brașovul și Țara Ungurească în secolele XV – XVI*, vol. I (1413-1508), București.

Călători străini despre Țările Române, 1970, red. resp. H., Maria, vol. II, Editura Științifică, București.

Del Chiaro, A. M., 1718, *Istoria delle moderne rivoluzioni della Valachia, con la descrizione del paese, natura, costumi, riti et religione degli abitanti*, Venezia.

D.I.R., 1953, Seria B., Țara Românească, veacul XVI, vol. V; 1954, veacul XVII, vol. II, Editura Academiei, București.

D.R.H., 1966, Seria B., Țara Românească, vol. I; 1983, vol. V; Editura Academiei, București.

* * * *Istoria Țării Românești 1290-1690. Letopisețul Cantacuzinesc*, 1960, ed. critică C. Grecescu și D. Simionescu, Editura Academiei Române, București.

* * * *Cronicile slavo-române din secolele XV-XVI*, 1959, publicate de Ioan Bogdan, ed. P. P. Panaitescu, Editura Academiei Române, București.

Lucrări generale:

Berindei, D., 1962, *Orașul București, Reședință și Capitală a Țării Românești (1459-1862)*, Societatea de Științe Istorice și Filologice din România, București.

Cernovodeanu, P. I., 1960, „Călătoria lui Pierre Lescalopier în Țara Românească și Transilvania la 1574”, *Studii și Materiale de Istorie Medie*, vol. IV, București, 213-234.

Donat, I., 1956, „Așezările omenești din Țara Românească în secolele XIV-XV”, *Studii*, 9, nr. 5, 67-87.

Giurescu, C. C., 1979, *Istoria Bucureștilor*, ediția a II-a revăzută și adăugită, Editura Sport-Turism, București.

Mihăilescu, V., 1915, „Bucureștii din punct de vedere antropogeografic și etnografic”, *Anuar de geografie și antropogeografie*, IV, București, 197-222.

Năsturel, P. Ș., 1964, „Cetatea București în veacul al XV-lea”, *B.M.I.M.*, vol. I, p. 141-157.

Panait, P. I., Ștefănescu, A., 1973, *Muzeul Curtea Veche*, Muzeul de Istorie a Municipiului București.

Panait, P. I., Mănucu-Adameșteanu, Gh., 2008, „Centrul istoric. Repere documentare, arheologice și numismatice”, în *Seria Istoria Orașului*, vol. II, *București. Centrul istoric. Strada Smârdan, cercetările arheologice din anul 2007* (coord. Gheorghe Mănucu-Adameșteanu), Editura Agir, București, 27-46.

Simionescu, P., Cernovodeanu, P., 1976, *Cetatea de scaun a Bucureștilor*, Editura Albatros, București.